

МИСТЕЦЬКИЙ ПРОСТІР: ІСТОРІЯ ТА СУЧАСНІСТЬ

УДК 378.147

Цитування:

Афоніна О. С. Авторські дистанційні курси в системі неперервної мистецької освіти. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв* : наук. журнал. 2021. № 2. С. 105-110.

Afonina O. (2021). Author's distance courses in the system of lifelong art education. *National Academy of Culture and Arts Management Herald: Science journal*, 2, 105-110. [in Ukrainian].

Афоніна Олена Сталівна,
доктор мистецтвознавства, професор,
професор кафедри хореографії
Національної академії керівних кадрів
культури і мистецтв
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1627-6362>
aolena7@gmail.com

АВТОРСЬКІ ДИСТАНЦІЙНІ КУРСИ В СИСТЕМІ НЕПЕРЕРВНОЇ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ

Мета статті полягає в обґрунтуванні доцільності використання дистанційних курсів у процесі підвищення кваліфікації викладачів закладів мистецької освіти. **Методологія** роботи ґрунтується на використанні методів аналізу і синтезу. Здійснений аналіз проблем забезпечення якості знань на дистанційних курсах дозволив виявити різні аспекти процесу навчання. На основі синтезування отриманих результатів дослідження дозволив встановити закономірності процесу отримання знань. Метод конкретизації реконструював багатогранність зв'язків у системі особистість – процес – освіта. Метод узагальнення дозволив зафіксувати доцільність використання дистанційних курсів з метою підвищення кваліфікації викладачів закладів мистецької освіти. **Наукова новизна** роботи полягає в тому, що авторський дистанційний курс «Методика викладання фахових (музичних) дисциплін» проаналізовано і впроваджено у навчальний процес Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, Центр неперервної мистецької освіти. Текст статті може бути використаним при підготовці лекції з методики викладання фахових дисциплін. **Висновки.** На основі аналізу роботи з дистанційним курсом «Методика викладання фахових (музичних) дисциплін» узагальнено можливості і доцільності його використання на курсах підвищення кваліфікації у викладачів закладів мистецької освіти. Робота з ДК має переваги в удосконаленні професійної майстерності викладачів, дозволяє максимально економити час і отримувати творчий стимул для практичного застосування у викладацькій діяльності, виявити нові аспекти творчого підходу. Абсолютно новий підібраний матеріал ДК забезпечує розширення викладацького досвіду (репертуару в виконавстві, теорії для музично-теоретичних і музично-історичних дисциплін), включаючи людей різних вікових категорій. Розподілення лекцій, практичних і самостійних завдань позитивно впливає на кінцевий результат навчання.

Ключові слова: дистанційний курс, методика викладання фахових (музичних) дисциплін, слухач курсів, неперервна культурно-мистецька освіта.

Afonina Olena, Doctor in Art Studies, Professor of National Academy of Culture and Arts Management
Author's distance courses in the system of lifelong art education

The purpose of the article is to substantiate the advisability of using distance courses in the process of improving the qualifications of teachers of art education institutions. **The methodology** of the work is based on the use of methods of analysis and synthesis. The analysis of the problems of the quality of knowledge in distance courses made it possible to turn to different forms of education. On the basis of synthesizing the obtained research results, the laws of knowledge improvement are established. The method of concretization reconstructed the versatility of connections in the personality – process – education system. The method of generalization made it possible to fix the expediency of using distance courses in order to improve the qualifications of teachers of art education institutions. **The scientific novelty** of the work lies in the fact that the author's distance course "Methods of teaching musical disciplines" has been analyzed and introduced into the educational process of the National Academy of Leading Cadres of Culture and Arts, the Center for Continuous Art Education. The text of the article can be used in the preparation of a lecture on the methods of teaching musical disciplines. **Conclusions.** Based on the analysis of work with the distance course "Methods of teaching musical disciplines", the possibilities and expediency of its use in refresher courses for teachers of art education institutions are revealed. Working with DK has advantages in improving the professional skills of teachers, allows you to save time as much as possible and receive a creative incentive for practical use in teaching, to identify new aspects of creative approaches in the art of music. The absolutely new selected material of the DK enriches the teaching experience (with a repertoire in performance, theoretical studios for musical-theoretical and musical-historical

disciplines), including people of different age groups. The distribution of lectures, practical and independent tasks has a positive effect on the final learning outcome.

Key words: distance course, methods of teaching musical disciplines, student of courses, continuous art education.

Актуальність теми. Сучасні технології є невід'ємною складовою у здобутті професійних компетентностей особливо у системі неперервної культурно-мистецької освіти або курсів підвищення кваліфікації. Серед науковців і практиків, які займаються проблематикою сучасного навчання виокремлюються роботи Ж. Денисюк, О. Зосім, О. Копієвської, О. Овчарук, І. Шевченко, В. Шульгіної, В. Чернеця.

Дослідниця Ж. Денисюк оперує поняттями фольклору в сучасному просторі культури і мистецтва. О. Копієвська займається вивченням трансформаційних процесів в культурі і мистецтві. К. Тишкевич розглядає питання дизайну реклами. О. Зосім розкриває актуальні проблеми в сучасному музичному виконавстві.

У центрі уваги цього дослідження є питання дистанційного навчання. Дистанційний курс (ДК) розглядається як навчальний курс, в якому відсутній фізичний зв'язок між викладачем і студентом/слухачем. У цьому є переваги і недоліки. Серед переваг можна зазначити методичність навчання. Усі завдання підкреслені логіці розвитку навчального плану за розкладом занять. На основі завдань, забезпечених лекційним матеріалом, поступово відпрацьовуються самостійні відповіді з акуратною систематичністю і розміреністю у тому темпі та русі, який не порушує ритм життя і роботи слухача. Кожен слухач, що є важливим, оскільки всі слухачі працюють, вільно оперує часом при роботі з ДК. У нього відсутня зайва емоційність, хвилювання з приводу невірних відповідей на практичні завдання. Є час для продумування більш самостійних відповідей.

Серед основних недоліків, які супроводжують роботу з ДК, можна виокремити недосконале володіння слухачем комп'ютером, але цей недолік зникає після перших занять. Тому цей недолік у подальшому стає перевагою у звичайній роботі слухача. Звичка слухачів курсів підвищення кваліфікації тільки слухати і не робити завдання, впливає на перше враження від об'єму та змісту курсу. Тут виникає суто психологічне потрясіння і почуття невпевненості у своїх силах. Для цього на початку курсу існує докладне пояснення до роботи з ДК. Перелічені проблеми складають

актуальність вивчення ДК у системі проходження курсів підвищення кваліфікації.

На перший погляд, ДК є вимогою сьогодення, приміром пандемії. Але ДК у Національній академії керівних кадрів культури і мистецтв були розроблені за спеціальними вимогами до 2010 року для викладачів освітянських закладів у Центрі неперервної мистецької освіти. ДК розташовані на платформі Moodle. Автором статті розроблені ДК: «Методика викладання фахових (музичних) дисциплін», «Сучасна українська музика», «Сучасне мистецтво: від теорії до практики». ДК «Актуальні проблеми сучасного виконавства» був розробленим в співавторстві з колегою, доктором мистецтвознавства, професором Ольгою Зосім.

Мета статті полягає в обґрунтуванні доцільності використання дистанційних курсів у процесі підвищення кваліфікації викладачів закладів мистецької освіти.

Виклад основного матеріалу. Дистанційний курс «Методика викладання фахових (музичних) дисциплін» відноситься до числа дисциплін, що забезпечують підвищення теоретико-практичної підготовки педагогічних працівників у запровадженні інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) в освітній мистецькій галузі. Дистанційний курс (ДК) формує системний процес, який охоплює різні види освітньо-мистецької діяльності. ІКТ суттєво розширяють можливості викладача. Починаючи з першої теми «Мистецька освіта в культурному просторі України», слухач отримує поштовх до самореалізації, вміння знаходити корисну інформацію із запропонованого матеріалу. Слухачі знайомляться із постмодерністичним дискурсом в сучасній українській культурі, яка представлена академічною музикою, науковими розвідками української історико-культурної спадщини. Особливе місце у першій темі займає проблема поглиблення культурно-мистецьких взаємин між українськими і міжнародними центрами з організацією спільних проєктів. З власного досвіду стажувань авторка розкриває креативні підходи до навчального процесу у старовинних закладах освіти Європи Х – ХІ ст. (Віденський університет, Австрія). На прикладі співпраці закладів освіти та

академічних товариств: Мішеля Балудянського, Центрально-європейського університету, університету імені Яна Амоса Коменського (Словачина, Братислава), Університету Павла Йозефа Шафарика (Словачина, Кошице) та ін.

Особливо цінним для сучасного викладача мистецької школи (училища, коледжу) є вивчення досвіду освітніх європейських закладів з метою інтеграційного підходу у своїй роботі. Цікавим є досвід європейського університету, який працює як бізнес-заклад. Оригінальність організації Чеського університету Томаша Баті зі столітньою історією міста Злін є яскравим зразком організації бізнес-закладу із майбутньою реалізацією особистих проєктів випускників закладу. Показана співпраця університету із компаніями Злінського краю, де потрібні вихованці університету у практичній діяльності.

Застосовуючи теоретичні методи аналізу і синтезу, у самостійній роботі до першої теми, викладач провокує слухачів до можливості застосування у відповідях аналогій і моделювання на основі їх досвіду з викладацької діяльності. Приміром, у відповіді керівника зразкового ансамблю “ФонтаНіка” дуже вдало поєднані творча викладацька робота, виконавство пісні М. Скорика «Намалюй мені ніч» і музикознавчий аналіз творів композитора. Крім того, слухачка курсів розповіла про створення відеокліпу з піснею М. Скорика і зробила посилання на адресу кліпу, що зробило можливим використовувати його в роботі іншим слухачам курсів:
<https://www.youtube.com/watch?v=GC09tydaF5Y>.

У практичній роботі до першої теми слухачам доводиться опосередковано і безпосередньо виходити на аналіз сучасних процесів у вітчизняній культурі і музичному мистецтві на прикладі творчості українських композиторів і виконавців. Для цього у тексті практичного завдання викладач наводить зразки відповідей, відсилаючи слухачів за допомоги активних посилань, на сайт академії. Там зберігаються наукові видання академії. У матеріалах конференцій багато прикладів, схожих на ті, що можуть робити слухачі. Крім того, викладач робить посилання на музичні приклади, на твори українських композиторів, які вже на сьогодні є класиками (М. Скорик, Є. Станкович). Запропоновано й самостійне обрання творчої особистості, яка на думку слухача курсів, презентує Україну в світі.

Отже, перша тема дистанційного курсу забезпечує ефективне і багатофункціональне знайомство із перспективами розвитку сучасної мистецької освіти в контексті української культури.

Друга тема ДК «Культура української діаспори як складова національного освітнього простору» розкриває питання діалогу традицій у сучасному культурно-освітньому і мистецькому просторі. У лекції представлені імена видатних представників української культури за кордоном. Серед них вчений, педагог, державний діяч, православний митрополит, історик І. Огієнко. Є активні посилання на його відомі праці з мовознавства «Чистота і правильність української мови» (1925), «Сучасна українська літературна мова» (1936), з історії релігії «Українська церква» (1942), з історії культури «Українська культура» (1918), «Князь Костянтин Острозький і його культурна праця» (1958 р.).

Важливим у лекції є знайомство слухачів із першою вищою школою – Українським вільним університетом у Відні, який був заснований Спілкою українських журналістів і письменників. Співзасновниками вищої школи були С. Дністрянський, М. Грушевський. Першим ректором був мовознавець та історик літератури О. Колесса. Із історії Університету відомо, що восени 1921 р. він був перенесений до Праги. Його робота тривала до 1939 р. Після Другої світової війни Університет розпочав свою роботу у Мюнхені.

Для викладачів, які працюють із сучасною молоддю, необхідні новітні інформаційні джерела, приміром про непересічні особистості. Їх можна знайти серед представників української діаспори. Вони зробили і продовжують робити внесок у розвиток національного відродження. Фондація Омеляна та Тетяни Антоновичів існує як приватний благодійний фонд для підтримки української літератури та українознавства. Основною темою творчості поета, есеїста, критика і публіциста Євгена Маланюка була Україна, її мистецтво, культура, історія. Мистецтвознавець, поет, перекладач, художник, людина енциклопедичних знань С. Гординський зробив альбомні видання про українських малярів: Т. Шевченка, О. Грищенка, П. Ковжуна, М. Мухина.

Звичайно, що лекція включає й посилання на здобутки музично-педагогічної думки української діаспори для оновлення методики викладання фахових дисциплін. Оскільки знайомство з творчістю видатних

композиторів тільки розширює горизонти виконавців, теоретиків-музикознавців. Включення до своєї виконавської діяльності маловідомих музичних творів, здобутків музично-педагогічної думки української діаспори сприяє оптимізації навчального процесу. Творчість композиторів В. Барвінського, М. Колеси, Н. Нижанківського, А. Рудницького, Р. Придаткевича, В. Витвицького, Я. Барнича, В. Балея доповнена у темі активними посиланнями на інтернет-джерела, відео- і аудіофайли. Оскільки на курсах підвищення кваліфікації працюють викладачі різних спеціальностей, то й представлені не тільки композитори і виконавці академічного спрямування, а й автори популярної музики. Приміром, український пісняр, композитор, акордеоніст Іван-Богдан Весоловський презентує легкий жанр. Відбувається знайомство слухачів із популярним американським композитором, аранжувальником і педагогом українського походження П. Вільговським; бандуристом, диригентом, педагогом, інженером, композитором Л. Гайдамакою. Яскраво представлений український композитор (автор та аранжувальник понад 200 музичних творів), диригент, музично-громадський діяч, керівник хору української католицької церкви св. Варвари у Відні, педагог А. Гнатишин.

Для слухачів-викладачів народних інструментів цікавим є композитор, диригент, бандурист Г. Китастий та його творчість для капели бандуристів. При підготовці цієї лекції були використані матеріали з наукових досліджень знавця української діаспори Ганни Карась.

Самостійне завдання до другої теми ДК спрямована на охоплення мисленням, пам'яттю і уявою одночасно об'ємного обсягу інформації, певної кількості фактів. Тож, крім методів аналізу і синтезу активізуються методи абстрагування і конкретизації. Слухачам пропонується розкрити поняття «мистецька освіта» та її реалізація у технологіях і традиційному забезпеченні процесу навчання; технології особистісно орієнтованого та колективного способу навчання; роль ігрових технологій у розвивальному спрямуванні.

Практичне завдання поглиблює і доповнює лекцію та самостійне завдання (воно не відправляється на перевірку, а є суто завданням для роботи над собою). Тож, слухачі, як і у першому практичному завданні, отримують активні посилання на публікації

колег, на дотичну проблематику. Спираючись на свій досвід і зразки публікацій, слухачі пишуть самостійні тексти на задану тему.

Один із слухачів ДК написав про українського композитора, музичного педагога, піаніста польського походження Михайла Завадського(1828 – 1887), який був автором понад 500 творів, написаних переважно на українські теми. Його твори для фортепіано (12 думок, 42 шумки, 45 чабарашок, 4 запорізькі марші) видані у Києві 1911 року.

Інша слухачка вдало поєднала свій викладацький і музикознавчий досвід, розкриваючи тему відношення композитора до фольклору. На прикладі твору «Українське рондо» композиторки і виконавиці О. Герасименко слухачка охарактеризувала композицію як зразок «неофольклоризму», спираючись на відсутність цитування народних тем, натомість створення авторських музичних тем у фольклорній стилістиці. Крім того, введення до композиції танцювальної і пісенної контрастних тем, що забезпечують формоутворення.

Отже, друга тема ДК допомагає слухачам проникнути у зміст мистецької культури і освіти, виявити інваріантність навчального процесу. Нова інформація сприяє активності та абстрагуванню від усталених численних зв'язків і традицій, які заважають побачити перспективи розвитку.

Темою третьої лекції є проблематика сучасної мистецької школи, як закладу, в якому особистість (викладач, учень) протягом всього часу розвиває свої здібності, набуває і удосконалює виконавські компетентності через активну творчу діяльність («Мистецька освіта у контексті європейського освітнього простору»).

На прикладі школи Столярського можемо познайомитися з творчістю митців. На прикладі відео- і аудіо-зразків із активними посиланнями на різні сайти показані зміни культурно-освітньої парадигми в умовах національно-культурної розбудови нової школи. Обґрунтовані позиції взаємокультурних відносин України з іншими країнами, які стали підґрунтям для формування різнобічної особистості. Тут ІТ має величезний вплив на можливості спілкування з міжнародними організаціями і проведення різного роду спільних проєктів з поширенням участі українських митців у культурно-мистецьких заходах, приміром, «Музика понад кордонами» (Луцьк), «Музична палітра» (Хмельницький) та ін. На прикладах

реалізації широкого спектру проєктів обґрунтовано поступове формування позитивного іміджу закладів мистецької освіти.

Тут важливими є сучасні наукові дослідження НАКККіМ з питань української мистецької освіти в історії. Вони представлені роботами К. Антонової-Колесник «Інкультурація мистецько-просвітницьких ідей М. В. Лисенка в Україні кінця ХХ – початку ХХІ століття» і О. Гедзь «Творча спадщина Миколи Тутковського, Миколи Шиповича, Сергія Дрімцова у стильових координатах української музичної культури кінця ХІХ – першої третини ХХ століття». У тексті лекції містяться активні посилання на ці роботи.

Монографія О. Гедзь присвячена аналізу українського музичного мистецтва ознаєного періоду у ракурсі стильових тенденцій європейського романтизму і модернізму крізь призму традицій вітчизняної культури. оскільки історія української музики, як і будь-яка інша галузь гуманітарного знання, має багато загадок, то саме у монографії О. Гедзь слухач курсів може наповнити її живими сторінками, людськими долями, їх творчими здобутками, а крізь них розкрити для себе народження, зростання, розквіт країни. Науково-творча, публіцистична, викладацька діяльність Миколи Тутковського, Миколи Шиповича і Сергія Дрімцова майже невідомі в українській науці. Дослідниця звернулася до матеріалів Центрального Державного історичного архіву України (ЦДІАК України) — Ф. 442, Ф. 274; Інституту Рукопису Національної Бібліотеки України ім. В. І. Вернадського (ІРНБУВ) — Ф. І, Ф. 218, Ф. 221; музичного фонду та фонду періодичних видань НБУВ; Центрального Державного архіву-музею літератури і мистецтва м. Києва (ЦДАМЛМ України) — Ф. 6, Ф. 129, Ф. 1155; Центрального державного кінофотоархіву України ім. Г. С. Пшеничного — Од. обл. 38606 із зазначеними фондами з особистих родинних документів та рукописів музично-критичних і музичних творів М. Тутковського, М. Шиповича, С. Дрімцова [2, 5].

О. Гедзь ввела до наукового обігу забуті оркестрові твори «Варязько-руська увертюра» ор. 22, № 1 і «Симфонія фа-мінор» М. Тутковського, що виявляють тематичні алюзії та фактурні принципи М. Глінки, О. Бородіна, М. Римського-Корсакова, Ф. Мендельсона. Фортепіанні та вокальні твори М. Тутковського («Valse a la Strauss» ор. 42, «Souvenir de Vienne» (Valsedeconcert)

ор. 24, «Valse-caprice» A-dur ор. 49, «Masourka a la Chopin» ор. 3; романс «Камін згас») успадкували жанрово-стильові моделі мініатюр Ф. Шуберта, Ф. Шопена, Ф. Мендельсона.

Слухачі курсів ознайомляться із особистістю М. Шиповича і дізнаються, він був виконавцем-віолончелістом, музичним теоретиком (клас викладача М. Тутковського), співаком із ліричним тенором. Його музично-критична діяльність і композиторський досвід дозволив написати близько 250-ти високопрофесійних рецензій різної проблематики: від джазу до огляду оперних вистав, симфонічних та камерних концертів, з глибоким зануренням у музикознавчі питання стилю видатних композиторів. Неоцінна його просвітницька діяльність. М. Шипович відкрив своїм сучасникам імена та творчість Д. Бортнянського, А. Веделя, М. Лисенка, К. Стеценка, регента Я. Калішевського, хорового диригента Я. Яциневича.

Ще однією із видатних представників, яких відкриває О. Гедзь у монографії Сергій Дрімцов. Його діяльність представлена диригентством «Українського державного хору» (ДУХу), Хорової капели Губполітосвіти та Робітничої хорової капели художнього цеху. Його творчої енергії вистачало на завідування студією Робітничо-селянського театру й керування музичною частиною Побутового театру. С. Дрімцов займався адміністративною діяльністю у центральній музичній школі II ступеня, де обіймав посаду помічника ректора. У Народній консерваторії С. Дрімцов був заступником ректора, викладачем хорового співу, фортепіано, теорії, гармонії, диригентом оркестру, 1922–1925 рр.. Визначна діяльність пов'язує митця із Музично-драматичним інститутом м. Харкова, де він викладав фольклор, народний спів та народні інструменти, теорію музики. С. Дрімцов завідував Музичними класами, був членом правління і ректором (1925 р.). За його ініціативою відбулося відкриття Харківської філармонії та відділення музичного товариства ім. М. Леонівича [2, 6].

Усі особистості, яким приділена увага дослідниці, яскраво презентують слова Ф. Ніцше про «історію, яка повинна сама вирішити проблему історії». Якщо згадати Й. Гете «Найкраще, що нам дає історія, – це порушувати нею ентузіазм», то монографія Олени Гедзь буде корисною як у роботі зі студентами й учнями, так і підґрунтям подальших наукових розвідок української історії та культури [2, 7].

Крім цих тем авторський дистанцій курс містить й інші. Об'єми статті не дозволяють зробити аналіз всіх восьми тем курсу, але кожна з них забезпечує удосконалення методики викладання в сучасній мистецькій школі.

Висновки. На основі аналізу роботи з дистанційним курсом «Методика викладання фахових (музичних) дисциплін узагальнено можливості і доцільності його використання на курсах підвищення кваліфікації у викладачів закладів мистецької освіти. Робота з ДК має переваги в удосконаленні професійної майстерності викладачів, дозволяє максимально економити час і отримувати творчий стимул для практичного застосування у викладацькій діяльності, виявити нові аспекти творчого підходу. Абсолютно новий підібраний матеріал ДК забезпечує розширення викладацького досвіду (репертуару в виконавстві, теорії для музично-теоретичних і музично-історичних дисциплін), включаючи людей різних вікових категорій. Розподілення лекцій, практичних і самостійних завдань позитивно впливає на кінцевий результат навчання.

Література

1. Афоніна О. С., Зосім О. Л. Робоча програма навчальної дисципліни «Удосконалення методики викладання» для педагогічних працівників закладів мистецької освіти. URL: https://nakkkim.edu.ua/images/Instytutu-/Tsentr_neperervnoi_kulturnomystetskoj_ospity/Programma_Fortepiano_2021.

2. Гедзь О. П. Творча спадщина Миколи Тутковського, Миколи Шиповича, Сергія Дрімцова в музичній культурі України кінця XIX – першої третини XX століття: монографія. Київ: НАКККіМ. Ніжин: Видавець П П Лисенко М. М., 2020. 216 с.

References

1. Afonina O. S., Zosim O. L. (2021). Working program of the basic discipline "Adequate methodology of viciousness" for pedagogical practitioners of the foundation of mystical education. URL: https://nakkkim.edu.ua/images/Instytutu-/Tsentrneperervnoi_kulturnomy-stetskoj_ospity/Programma_Fortepiano. [in Ukrainian].

2. Gedz O. P. (2020). Creative spadshchina of Mykoly Tutkovsky, Mykoly Shipovich, Sergiy Drimtsov in the musical culture of Ukraine in the 19th century – the first third of the 20th century: monograph. Kiev: NAKKKiM. Nizhin: Vidavets PP Lysenko M.M. [in Ukrainian].

*Стаття надійшла до редакції 19.01.2021
Отримано після доопрацювання 15.02.2021
Прийнято до друку 19.02.2021*